

Yerel Kalkınmanın Bir Aracı Olarak Kültür Turizmi ve Kültür Rotaları: Vezirköprü Yöresi Örneği** (Cultural Tourism and Cultural Routes as an Instrument of Local Development: The Case of Vezirköprü Area)

*Seyfullah GÜL^a , Ali YILMAZ^b

^a Ondokuz Mayıs University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Guidance, Samsun/Turkey

^b Uşak University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Geography, Uşak/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi:13.07.2020

Kabul Tarihi:26.08.2020

Anahtar Kelimeler

Sürdürülebilir turizm

Kültür turizmi

Kültür rotaları

Samsun

Vezirköprü

Öz

Türkiye, dünya ortak mirasının zengin ve etkileyici örneklerini sunan birçok kültür rotasına sahiptir. Bu rotalar ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel etkileri ile sürdürülebilir yerel kalkınma için önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu çalışma, kültürel turizm ürünü olarak Vezirköprü (Samsun) yöresi örneğinde geliştirilebilecek yerel kültür rotalarına odaklanmaktadır. Başlangıçta kültür rotalarının temel özellikleri açıklanıp bu rotaların gelişimini etkileyen ana faktörler ortaya konulmuştur. Çalışma ile kültür ve turizm arasındaki ilişki bağlamında Vezirköprü yöresinin doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin kültür rotaları yardımıyla turistik bir ürün olarak sunulması ve kültürel mirasın daha görünür hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada "Kültürel Rota Planlama Modeli" yöntemi kullanılmıştır. Bu model; (1) altyapı, (2) bakış, (3) planlama ve (4) yönetim aşamalarından oluşmaktadır. Çalışma sonucunda Kültürel Rota Planlama Modeli kullanılarak Vezirköprü yöresinde yerel düzeyde beş kültür rotasının kurgulaması yapılmıştır. Ayrıca bu rotalardan Kunduz Dağı Rotası'nın ulusal Gastronomi Rotasına, Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası'nın ise ulusal Hitit Rotasına entegre edilebileceği sonucuna varılmıştır.

Keywords

Sustainable tourism

Culture tourism

Cultural routes

Samsun

Vezirköprü

Abstract

Turkey has many cultural routes that offer rich and impressive examples of the world's common heritage. These routes offer important opportunities for sustainable local development with their economic, social, environmental and cultural effects. This study focuses on the local culture routes that can be developed in the case of Vezirköprü (Samsun) region as a cultural tourism product. Initially, the main characteristics of the culture routes were explained and the main factors affecting the development of these routes were introduced. The study aims to present the natural, historical and cultural values of Vezirköprü region as a touristic product with the help of cultural routes in the context of the relationship between culture and tourism and to make local cultural heritage more visible. The method of Cultural Route Planning Model was used in the study. This model consists of (1) infrastructure, (2) overview, (3) planning and (4) management stages. As a result of the study, five cultural routes at local level in Vezirköprü were designed using the Cultural Route Planning Model. Besides, it has been concluded that the Kunduz Mountain Route can be integrated into the national Gastronomy Route and the Nerik-Şahinkaya Canyon Route into the national the Hittite Route.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: seyfullah.gul@omu.edu.tr (S. Gül)

DOI: 10.21325/jotags.2020.638

** Bu makale, 'Vezirköprü Yöresinde Kültür Turizmi' başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Kültür; çevrenin insan tarafından meydana getirilen kısmı (Tümertekin & Özgüç, 2003), insanın doğa karşısında doğayla birlikte yaşamını sürdürebilmesi için ürettiği her şeydir (Güvenç, 1994, s. 48). Başka bir ifade ile kültür: bir bölge halkının hayat tarzı, değer yargıları, gelenek ve görenekler, giyim kuşam, el sanatları, beslenme/mutfak, mimari, siyasal ve toplumsal örgütlenme biçimi vb. tüm ortak değerleri ifade etmektedir (Yılmaz, 2016, s. 60). İnsanların toplumsal örgütlenmedeki farklılıkları, fiziki çevrelerine uyum sağlamadaki benzersizlikleri, farklı geçmişleri, ekonomik ve siyasal kalkınma tarzları, dünyanın farklı kısımlarında farklı kültürlerin gelişmesine yol açmıştır (Özgüç, 2007, s. 77).

Kültür, turizmin en önemli kaynaklarından biridir. Özellikle kitle iletişim ve ulaşım araçlarındaki gelişmeler insanların değişik kültürleri görme, öğrenme, tanıma merakını körüklemekte, bu durum eğlenme-dinlenme talebi ile birlikte turizmin gelişmesine, kültür ve turizm arasındaki ilişkinin güçlenmesine neden olmaktadır (Emekli, 2006, s. 51). Kültür, insanların düşündüklerini, yaptıklarını ve ürettiklerini kapsayan bir süreç olması nedeniyle bu sürecin oluşturduğu ürünlerin karışımından oluşur (Richards, 2001, s. 7). Bu nedenle kültür süreç olarak ve ürün olarak iki şekilde turizmin ilgi odağına girer (Doğaner, 2013, s. 13). İnsanların farklı kültürleri öğrenme isteklerindeki bu artış kültürün süreç olarak turizme etkisi ile kültür turizmine dönüşmüştür.

Kültür turizmi; ziyaretçinin temel motivasyonunun bir turizm merkezindeki somut olan ve somut olmayan kültürel çekim merkezlerini/ürünlerini öğrenmek, keşfetmek, deneyimlemek ve tüketmek amacıyla yapılan bir tür turizm etkinliğidir (UNTWO, 2020). Kültür turizminin en temel özelliği yalnızca tarihsel olanı değil, güncel olanı da kapsamaktadır. Kültür turizmini diğer turizm türlerinden ayıran önemli özelliklerden biri de özgünlüktür. Kültürel kaynaklar taklit edilemez ve nadir özelliklerinden dolayı her biri ayrı bir çekicilik oluşturmaktadır. Kültür turizmi mevsimlik değildir. Yılın hemen her mevsiminde yapılabilen bir turizm faaliyetidir. Son yıllarda bireysel turizme yönelik eğilimlerin ve yerel kültürel özelliklere dayalı otantik deneyimlere talebin artması, üçüncü yaş kuşağının çoğalması, dünyada kültür turizmine verilen önemi artırmıştır. Kültür turizmine katılan kişilerin toplumsal statüleri ortalama turistlere göre daha yüksektir. Terör olayları, savaş, ağır politik tavır almalar gibi bazı konular dışında daha istikrarlı bir talebe sahiptir (Üsküdar, Çakır & Temizkan, 2014, s. 69).

Dünyada kültür turizmi hızla gelişmektedir. Avrupa Komisyonu (Council of Europe [CoE]) kültür turizm raporuna (2020a) göre, kültür turizminin payının Avrupa turizminin % 40'ını oluşturduğu tahmin edilmektedir. Yani yaklaşık her 10 turistten 4'ü destinasyon seçiminde kültürel özellikleri dikkate almaktadır. Ayrıca rapor 2019 yılında yaklaşık 600 milyon kişinin kültür amaçlı uluslararası seyahatlere katıldığına vurgu yapmaktadır.

Kültür turizmindeki gelişmelere bağlı olarak kültür rotalarının önemi giderek artmaktadır. Kültür rotası; üzerinde kültürel ve/veya doğal miras öğelerini taşıyan ve önemini bu miras sayesinde kazanan, koruma, kırsal kalkınma ve turizmin geliştirilmesi gibi amaçlarla oluşturulmuş veya tarihin bir döneminde gerçekten kullanılmış bir ulaşım koridoru (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı [ÇEKÜL], 2015, s. 12) şeklinde tanımlanmaktadır. Kültür rotalarının; bölgeler ve ülkeler arasındaki karşılıklı etkileşim ve diyalog ile çeşitliliğe farklı boyutlarda ilham verdiği, sosyal, sembolik ve felsefi boyutları olan, kültürel değişim ve barış kültürünün egemen olduğu, süreklilik ve çeşitlilik gösteren, bölgesel kalkınma için önemli avantajlar sunan zengin bir konsept olduğu (ICOMOS, 2015), farklı ülkelerin kültürel mirasının paylaşılan ve yaşayan bir kültürel mirasa nasıl katkıda bulunduğunu, mekan ve

zaman ilişkisine dayalı bir yolculuk yoluyla gösterdiği vurgulanmaktadır (CoE, 2020b). Kültür ve turizm işbirliği projesi olarak da tanımlanan kültür rotaları; kültür turizmi, sürdürülebilir turizm ve bölgesel kalkınma gibi kavramlarla birlikte ele alınan, değerleri anlama ve onlara saygı göstermek açısından ayrı bir öneme sahiptir (Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, 2012). Kültür rotaları sadece insanların hareket güzergâhları olarak algılanmamalıdır. Bu rotalar, modern yaşam tarzının ve şehirleşmenin neden olduğu koşulların insan zihninde ve bedeninde oluşturduğu yorgunluğa karşı tarihi ve kültürel ortamlarda kendilerini tazelemelerine fırsatlar sunmaktadır (Devereux & Carnegie, 2006, s. 47). Dünyada sayıları hızla artan kültür turistlerinin başlıca özellikleri arasında kişisel deneyim arayışları, keşfetme isteklerinin fazla olması, interneti iyi kullanmaları, eğitilmiş, araştırmacı ve zengin olmaları gösterilmektedir. Bir tura ya da bir yere bağlı kalmadan, ilgisini çeken birçok seçeneği araştırarak bu seçenekler içerisinde kendine uygun olanı bulup uygulayan bu turist tipolojisine sunulan kültür rotalarının varlığı bölge ve yöre turizminin gelişiminde önem arz etmektedir.

1964 yılında Avrupa Konseyi'nin kıtanın kendi kültürel mirasını daha iyi algılayabilmek için başlattığı "Avrupa Kültür Rotaları" çalışmaları, 1987 yılında İspanya'nın Santiago de Compostela'yı ilk kültür rotası önerisinde bulunmasıyla hız kazanmıştır. Kültür rotası kavramı, 1991 yılında kültür rotalarının önemini vurgulanması, tanımlanması ve geliştirilmesi amacıyla Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi-Kültür Rotaları Komitesi'nin (ICOMOS-CIIC) oluşturulmasıyla uluslararası bir boyut kazanmış ve kurumsallaşmıştır. 1994 yılında Madrid'de toplanan UNESCO'nun Dünya Miras Komitesi uzmanlar toplantısının sonuç bildirgesinde ise kültür rotası kriterleri belirlenmiştir. Turizmde meydana gelen küresel eğilimlerle birlikte dünyada kültürel rotaların ve güzergâhların sayısı giderek artmaktadır (DiPietro vd., 2013). CoE (2019a; 2019b; 2020c)'e göre, Avrupa Konseyi Kültürel Yolları Kısmi Sözleşmesi'ni (EPA) imzalayan ülke sayısı 34, gözlemci ülke sayısı bir, konsey tarafından kabul edilen sertifikalı kültür rotası sayısı ise 38'e ulaşmıştır.

Kültür rotaları; yeni turizm ürünlerinin geliştirilmesine olanak sağlaması, ekonomik verimlilik ve yerel toplumların gelişmesi dâhil olmak üzere çok çeşitli yararları sahiptir (UNTWO, 2015). Kültür rotaları, hem onları oluşturan kültürlerin çeşitliliği hem de bunları talep eden pazarın kapsamı nedeniyle turizm için oldukça elverişlidir. Yani kültür rotaları yardımıyla belirli zamanda oldukça büyük tüketici segmentlerini hedefleyen ürünler geliştirmek mümkündür. Bu rotalar; kum, güneş ve deniz turizminin aksine turizmi mevsimsellikten çıkararak tüm yıla yayılmasını sağlar. Böylece yeni turizm segmentleri oluşturarak arz çeşitliliği artırılırken destinasyonun markalaşması güçlendirilmektedir. Kültür rotaları aracılığıyla, kültür turizminin kültürler arasında etkileşime ve diyaloga, tarihi eserlerin ve mekânların korunmasına, kitle turizminin zararlı etkilerinin azaltılmasına, yerel el sanatlarının yeni temalarla yeniden üretilmesi, yöresel özelliği olan evlerde pansiyonculuk gibi uygulamaların bölgesel kalkınma ve ülke ekonomisine daha yüksek oranda katkı sağlanabileceği vurgulanmaktadır (Uğur, 2008, s. 120). Kültür rotalarının miras kaynaklarının ekonomik verimliliğini artırma yetenekleri de vardır. Ayrıca kültür rotalarının önemli avantajlarından biri de, yeni turistik cazibe merkezlerinin temelini oluşturabilecek diğer mevcut kaynaklar (iletişim yolları, ziyaretçi kuruluşları, restorasyon vb.) ile sinerji oluşturma yeteneklerinin olmasıdır (UNTWO, 2015). Ancak kültür rotaları, kültür turizmi yoluyla yerel ekonomik kalkınma için önemli araçlar olarak görülmelerine rağmen bazı turizm gelişim modellerinin (özellikle kitle turizmi) genellikle yerel topluluklar için

topraklarını kaybetme ve çevresel bozulma, sosyal eşitsizlikte artış ve kültürel kayıp gibi sorunlara yol açtığına ilişkin eleştiriler de bulunmaktadır (Murray, 2012)

Türkiye’de Kültür Rotaları

Zengin tarihi ve kültürel mirasa sahip Türkiye, kültür rotaları bakımından avantajlı bir konumdadır. Tur operatörlerinin pazarladıkları kültürel turizm turları incelendiğinde tarih, inanç, arkeolojik miras, şehir ve savaş alanları turları kapsamında ülkemize talep olduğu görülmektedir (Günel, Alaeddinoğlu ve Şahinalp, 2009, s. 293).

Avrupa Konseyi Kültür Rotaları Programı listesinde bulunan rotalardan "Likya Rotası"¹, "Avrupa Yahudi Mirası Rotası"² ve "Zeytin Ağacı Rotası"³ Türkiye’den geçmekte ve Türkiye dünya kültür rotası listesinde temsil edilmektedir. Bunlar yanında Viking Rotası (1993), Fenikeliler Rotası (2003), Avrupa Tarihi Termal Kasabalar Rotası (2010) ve Avrupa Seramik Rotası (2012) Türkiye’nin Avrupa kültür rotalarıyla ilişkili olduğu diğer rotalardır (Görmüş, 2017). Türkiye’de 2012 yılında TBMM’ye verilen bir kanun tasarısı ile "Enlarged Partial Agreement" (EPA) olarak bilinen ve Avrupa Kültür Rotaları Enstitüsü tarafından rotalara belli standartlar getirmek adına oluşturulan sözleşmeye taraf ülke olmak için önemli bir adım atmıştır. Bu durum yeni kültür rotalarının belirlenmesi ve bu rotaların uluslararası kültür rotalarına entegrasyonu açısından önemli bir gelişme olmuştur. Türkiye’de farklı dernek ve kuruluşlarca belirlenen Likya Rotası (Türkiye’nin ilk uzun mesafeli yürüyüş rotası 540 km), Aziz Paul Rotası (500 km), Sultanlar Rotası (uluslararası), Hz. İbrahim Rotası (uluslararası), ViaEgnatia Rotası (uluslararası) ve Sufi Rotası (801 km) başta olmak üzere toplam 21 ulusal ve uluslararası kültür rotası belirlenmiş bulunmaktadır (Kültür Rotaları Derneği, 2020) (Şekil 1; Tablo 1). Bu rotaların işaretlemeleri ve rotalar üzerinde GPS ile yapılan levhalandırma çalışmaları tamamlanmıştır. Belirlenen bu rotaların Dünya Kültür Rotaları Mirası Listesi’ne dâhil edilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

¹**Likya Rotası:** Türkiye’nin güneyinde, Fethiye’den Antalya’ya giden, 540 km’lik, yürümesi ortalama 29 gün süren işaretlenmiş bir yürüyüş rotasıdır. Rota, genel olarak Roma yolları, eski patikalar ve katır yollarından oluşur. Rota, 1999 yılında İngiliz/Türk amatör tarihçi Kate Clow tarafından araştırılmış, tasarlanmış ve işaretlenmiştir (CoE, 2015).

²**Yahudi Mirası Rotası:** 2004 yılında Avrupa Konseyi Kültür Rotaları’na dahil edilen rota arkeolojik, eski sinagog ve mezarlık, ritüel hamamlar, Yahudi mahallesi ve anıtlar gibi Avrupa Yahudi mirasını içerir. Rotanın geçtiği ülkeler ise Avusturya, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, İrlanda, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere’dir (CoE, 2015).

³**Zeytin Ağacı Rotası:** 2005 yılında Avrupa Konseyi Kültür Rotaları’na dahil edilen rota zeytin ağacının barış ve diyalogun evrensel sembolü temasına dayalı kültürlerarası keşif ve diyalog güzergahları olarak oluşturulmuştur. Rotanın geçtiği ülkeler ise Arnavutluk, Cezayir, Bosna-Hersek, Kıbrıs, Hırvatistan, Mısır, Fransa, Yunanistan, İtalya, Ürdün, Lübnan, Libya, Malta, Fas, Portekiz, Sırbistan, Slovenya, İspanya, Suriye, Tunus ve Türkiye’dir. (CoE, 2015).

Şekil 1. Türkiye’deki başlıca kültür rotaları (Kültür Rotaları Derneği, 2020).

Tablo 1. Türkiye’deki uluslararası, ulusal ve yerel rotalar.

Kültür Rotası	Tema /Aktivite	Önerilen Mevsim	İlgili Kurum	Düzey
Hız. İbrahim Rotası	Tarih, inanç,	İlkbahar	Kültür Rotaları Derneği	Uluslararası
Sultanlar Rotası	Doğa, tarih	İlkbahar-Yaz	Kültür Rotaları Derneği	Uluslararası
Via Egnatia Rotası	Kültür, barış	Yaz	Kültür Rotaları Derneği	Uluslararası
Likya Rotası	Kıyı, bisiklet	İlkbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Aziz Paul Rotası	Doğa, tarih, at binme	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Evliya Çelebi Rotası	Tarih, bisiklet, at binme	Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Karia Rotası	Kıyı, tarih	İlkbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Kaçkarlar Rotası	Doğa	Yaz	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Frig Rotası	Tarih, bisiklet	Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Hitit Rotası	Tarih, bisiklet	İlkbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Gastronomi Rotası	Bisiklet	Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Ağrı Dağı Rotası	Doğa	Yaz	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Küre Dağları Rotası	Doğa	Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
İstiklal Rotası	Bisiklet	Yaz	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Sarıkamış Rotası	Doğa, bisiklet	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
İki Deniz Arası Rotası	Seyir	Yaz	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Sufi Rotası	Kültür, inanç, yürüyüş, bisiklet	Yaz	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
İdyma Rotası	Tarih, doğa; bisiklet, yürüyüş	İlkbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Yenice Ormanları Rot.	Doğa, bisiklet	Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Fethiye Yürüyüş Rot.	Doğa, kültür ve tarih; bisiklet, yürüyüş	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Ephesus-Mimas Rot.	Tarih, zeytin, bağ; yürüyüş, bisiklet	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal
Trakya Rotaları	Tarih, doğa, inanç, kültür	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Çok Paydaşlı	Bölgesel
Mezopotamya Rotaları	Tarih, kültür, inanç, doğa, gastronomi	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	GAP Bölge Kalkınma İd.	Bölgesel
Mysia Rotaları	Doğa, bisiklet, yürüyüş, kamp	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Bursa Nilüfer Belediyesi	Yerel
Yarımada Gezi Rotaları	Tarih, doğa, yürüyüş, bisiklet, zeytin	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	İzmir Büyükşehir Bel.	Yerel
Hoşgörü Yolu	Tarih, doğa, yürüyüş, bisiklet	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği	Ulusal

Kaynak: Gümüş (2017) ve Kültür Rotaları Derneği (2020).

Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları

Çalışma sahasını oluşturan Vezirköprü yöresi, Orta Karadeniz Bölümü'nde Batı Karadeniz Dağları'nın doğuya doğru uzanan kesiminin Aşağı Kızılırmak Vadisi çevresine rastlayan kıyı ardı kuşağında yer almaktadır. İsfendiya Dağları'nın doğuya doğru uzanan kesiminin güneyinde yer alan yöre, Havza ilçe merkezine 26 km, Samsun il merkezine 115 km uzaklıktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Çalışma sahasının lokasyon haritası.

Bir bölgedeki doğal çevre şartları insan yaşamını birçok açıdan etkilemektedir. İnsanların çevre şartlarını/imkânlarını değerlendirerek verdikleri kararlar sonucu, yerleşme, ekonomik yapı, beslenme, mimari, giyim kuşam gibi kültür ve ekonominin yerel özelliklerinin oluşmasına ve farklı bir kültür bölgesi olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Vezirköprü yöresi; Kalkolitik Çağ'a kadar uzanan tarihi yapısı, tarihi dönemlerden kalma mekânları, somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurları ile zengin bir kültürel varlığa sahiptir. Kültür ve turizm faaliyetinin idari ve doğal sınırlarla sınırlandırılması mümkün olmadığından çalışma sahası yöre olarak ele alınmıştır. Vezirköprü yöresi olarak tanımladığımız çalışma sahasının batı sınırını yapımı yakın zamanda tamamlanan Boyabat Barajı ile Kızılırmak Nehri, doğu sınırını Istavloz Çayı, güney sınırını Tavşan Dağı kütlesi ve kuzey sınırı ise Altinkaya Baraj Gölü'nün kuzeyinde, Kuzey Anadolu Dağları çevrelemektedir. Sınırları belirtilen bu saha içinde birçok kültürel miras çekiciliğini barındıran Vezirköprü ilçe merkezi yanında 2011 yılında turizm bölgesi ilan edilen Kunduz Dağı ve Şahinkaya Turizm Bölgesi ve kültür turizmine kaynak oluşturacak somut olan ve somut olmayan kültürel miras değerlerine sahip Oymaağaç-Nerik kazı alanı ve çevresi, Susuz, Soruk ve Istavloz Çayı vadileri yer almaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kültürel ve doğal miras kaynakları bakımından zengin olan Vezirköprü yöresinde, kültür turizminin gelişmesini sağlayacak kültür rotaları oluşturarak, yerel kalkınmaya katkı sağlamaktır. Ayrıca, yörede; doğal ve kültürel çevrenin korunması, bu doğrultuda yatırımların yapılması açısından karar vericilere yardımcı olunması da çalışmanın amaçları arasındadır.

Problemin Tanımlanması

Vezirköprü yöresi; içinde yer aldığı bölge içinde sosyo-ekonomik bakımdan düşük gelişmişlik düzeyine sahip, gelişme ve kalkınma sorunları yaşayan bir yöre olarak dikkat çekmektedir. Vezirköprü ilçesi, 2014 yılında Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA) tarafından yapılan TR83 Bölgesi ilçelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri araştırmasına göre ise, -0,2163 endeks değeri ile gelişmişlik bakımından Samsun'un 17 ilçesi içerisinde 12. sırada bulunmaktadır (OKA, 2014). Bununla birlikte, Vezirköprü yöresi sahip olduğu doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel değerleri ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin sürdürülebilir bir turizm planlaması ile harekete geçirilememesi, yörenin kalkınma ve gelişmesinde bir araç olarak kullanılmaması önemli bir problemidir.

Hipotezler ve Sorular

Amaç kapsamında "Vezirköprü yöresi yerel kültür rotalarının oluşturulmasını, bu rotaların ulusal kültür rotalarına entegre edilmesini destekleyen zengin kültürel ve doğal mirasa sahiptir. Kültür rotalarının oluşturulması, kültür turizmi yoluyla yörenin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlar." cümleleri çalışmanın hipotezini oluşturmaktadır.

Yukarıdaki hipotezi desteklemek için; Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi'nin (GSTC) (2020) sürdürülebilir turizm kriterleri, CoE'nin Kültürel Rotaları Üzerine Genişlemiş Kısmi Anlaşması (EPA, 2010) ve ÇEKÜL (2015)'ün kültür rotaları planlama rehberi dikkate alınarak dört araştırma sorusu üzerinde çalışma geliştirilmiştir.

- Vezirköprü yöresi kültür turizmine kaynak oluşturacak hangi değerlere sahiptir?
- Vezirköprü yöresinde hangi yerel kültür rotaları oluşturulabilir?
- Vezirköprü yöresi, ulusal kültür rotalarına dahil edilebilir mi?
- Oluşturulacak kültür rotaları Vezirköprü yöresinin kültür turizmi yoluyla sürdürülebilir yerel kalkınmasına nasıl katkı sağlayabilir?

Araştırmanın Önemi

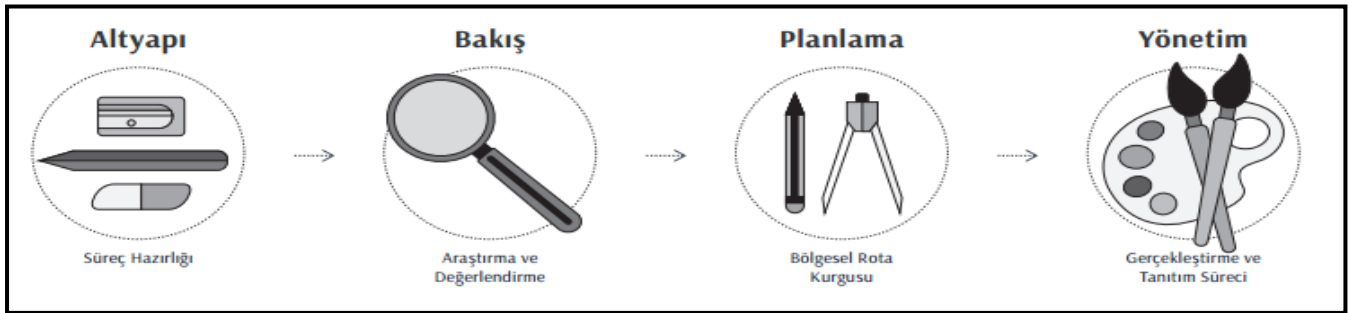
Küreselleşen dünyada kültür turizmine olan ilgi, yerel kimlik oluşturarak farklılaşma çabalarının artmasına neden olmaktadır. İletişim çağı ile birlikte artan hareketlilik ve ulaşılabilirliğin diğer kültürlerle kolay erişim sağlaması ülkelerin kültürel miraslarını kültür turizmine sunmaları ve turizme dayalı yeni kalkınma stratejileri geliştirmelerine neden olmaktadır. Türkiye'nin 2023 turizm stratejisinde, Türkiye'yi turizm bölgelerine ayırıp, kültür turizmi gibi alternatif turizm türlerini destekleyerek, turizmin yerel ekonomik kalkınmaya makroekonomik düzeyde katkı sağlamasının hedeflendiği görülmektedir. Bu çalışmanın, Türkiye'nin 2023 turizm stratejisine de uyumlu olarak, Vezirköprü yöresinde oluşturulacak kültür rotaları ile kültür turizminin geliştirilerek yerel kalkınmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, çalışmada oluşturulacak kültür rotaları, rota haritaları, rota analizleri ve olası sorunlara getirilen çözüm önerileri, yerel yöneticilerin turizm odaklı bir kalkınma stratejisi geliştirmelerine de yardımcı olacaktır.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini Orta Karadeniz Bölümü'nde bulunan Vezirköprü yöresinin doğal miras ile somut olan ve somut olmayan kültürel miras varlıkları oluşturmaktadır. Yine, çalışmanın analiz ve değerlendirme

aşamalarında kullanılan harita, veri ve dokümanlar araştırma materyali olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sahası ve konuyla ilgili daha önceden yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalar, bazı kurum ve kuruluşlardan elde edilen doküman ve veriler materyal olarak kullanılmıştır. Rota haritalarının oluşturulmasında ArcGIS10.3 yazılımı kullanılmıştır.

Vezirköprü yöresi için yerel kültür rotaları kurgulanırken ÇEKÜL'ün "Kültürel Rota Planlama Modeli" kullanılmıştır. Bu model; (1) altyapı (süreç hazırlığı), (2) bakış (araştırma ve değerlendirme), (3) planlama (bölgesel rota kurgusu) ve (4) yönetim (gerçekleştirme ve tanıtım süreci) adımlarının izlenmesiyle gerçekleşmektedir (ÇEKÜL, 2015, s. 33) (Şekil 3). Ancak bu model, çalışılan alan ve temanın büyüklüğü, miras alanlarının yoğunluğu ve yerel dinamiklere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (ÇEKÜL, 2015).

Şekil 3. Kültürel Rota Planlama Modeli uygulama süreçleri (ÇEKÜL, 2015).

Vezirköprü yöresindeki turizm paydaşlarıyla yapılan görüşmelerle çalışmanın planlama süreci başlatılmıştır. İkinci aşamada yöreyi diğer yerlerden ayıran ve kültür rotasına girdi oluşturacak değerlerin ortaya konması ve tanınmasıyla ilgili (doğal miras alanları, tarihi veya anıtsal yapılar, arkeolojik alanlar, sivil mimari örnekleri ve kültürel değerlerin belirlenmesi vb.) çalışmalar yapılmıştır. Tüm bunlar, literatür taraması, arazi çalışmaları, görüşmeler, uzman yardımı ve eski haritalarla desteklenmiştir. Rotaların belirlenmesinde kültürel mirasın yoğunluğu ve çeşitliliği, doğal yapının korunmuş olması, özel/nadir öğeler içermesi ve tematik bir bütünlüğü temsil etmesi dikkate alınmıştır. Bu çalışmalar sonucunda yörede oluşturulacak rota kurguları yapılmıştır. Arşiv ve arazi çalışmalarıyla elde edilen bulgular dikkate alınarak Global Positioning System (GPS) yardımıyla çalışma sahasının somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurları alansal, çizgisel ve noktasal olarak belirlenmiş ve haritaya işlenmiştir. Son olarak ise gerçekleştirme ve tanıtım sürecine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Bulgular

Vezirköprü Yöresinde Kültür Turizmine Kaynak Oluşturabilecek Çekicilikler

Araştırma sahası olan Vezirköprü yöresinde kültür turizmine kaynaklık edebilecek; arkeolojik miras, tarihi yapı mirası, kır hayatı ve kırsal mimari, geleneksel el sanatları, toplumsal uygulama ve ritüeller, yaşayan insan hazineleri ve popüler kültür öğeleri gibi çok sayıda kültürel çekicilik yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Vezirköprü Yöresinde Kültür Turizmine Kaynak Oluşturabilecek Çekicilikler

Arkeolojik Miras	Oymaağaç Höyüğü, Esenköy Kaya Mezarı, Zindankaya, Sayglion Kalesi, Yörük Tepe, Doğan Tepe, Cami Tepesi, Kuru Dere, Kayalı Tepe, Kavak Deresi, Dökme Tepe, Kireç Tepe, Kisekaya Tepesi, Düz Yerleşkesi, Burmaca Tepe, Yağınözü Çakmak, Çörlen Tepe, Keltepe Tepesi, Tepecik Höyüğü, Bulutalanı Tepesi, Kale Doruğu Tepesi, Tepeören Tepesi, Köy Tepesi, Çelttek Tepesi, Avdan Tepesi, Çal Tepesi, Yukarı Çal Tepesi, Kületek Tepesi, Kızılcaören Tepesi, Örenyeri Tepesi
Tarihi Yapı Mirası	Şifa Hamamı, Kale Hamamı, Çifte Hamam, Taceddin Paşa (Tahta) Hamamı, Tarihi Vezirköprü evleri ve sokakları, Bedesten, Arasta, Taşhan ve Müstemilatı, Üzümlü Hanı, Kurtköprü, Askerlik Şubesi Çeşmesi, Mehmet Ağa Çeşmesi, Namazgâh Çeşmesi, Arasta Çeşmesi, Çukur Çeşme, Ganioglu Çeşmesi, Tacettin Paşa Çeşmesi, Doyran Çeşmesi, Adatepe Çeşmesi, Boğazkuru Çeşmesi, Saat kulesi, Çamaşırlık, Fazıl Ahmet Paşa Medresesi, Şehit Müftü Türbesi, Murat Bey Türbesi, Aşağı Nalbantlı Cami, Namazgâh Cami, Yukarı Nalbantlı Cami, Kale Cami, Toprakkale Cami, Orta Cami, Kurşunlu Tacettin Paşa Cami
Kırsal Mimari	Kır Meskenleri, Samanlık, Çeten, Ambarlar
Gastronomi Kültürü	Tirit, Haluşka, Kaypak, Topalak, Helle Çorbası, Katık Böreği, Keşkek, Katık Sündürmesi, Mamis, Erikli Yemeği, Uğut, Sırık (Orman) Kebabı, Oymaağaç Kebabı, Memecik, Katıklı Ekmek
Geleneksel El Sanatları	Susuz Bezi Dokumacılığı, Kilim Dokumacılığı, Heybe Dokumacılığı, Çorap Dokumacılığı, Boncuklu Taç Dokumacılığı, Kıl Kilim (Çöpür) Dokumacılığı, Çuval Dokumacılığı, Urgancılık, Ellik Yapımı, Yayık Yapımı, Beşik Yapımı, Tokaç Yapımı, Boduç Yapımı, Anadut Yapımı, Semercilik, Demircilik, Bakırcılık, Kalaycılık, Semaver yapımı, Bıçakçılık, Süpürgecilik, Saraçlık, Köşüre Yapımı
Toplumsal Uygulama, Ritüel ve Şölenler	Yayla Şenlikleri, Kunduz Yağlı Güreş Şenlikleri, Yağmur Duası Ritüeli, Bolluk Aşı, Geleneksel Sohbet Toplantıları, Kaz Asma Sıra.
Popüler Kültür Çekicilikleri	Offroad Yarışları

Kültür Rotaları

Yöredeki kültür rotalarının belirlenmesinde ÇEKÜL'ün (2015) planlama modeline bağlı kalınarak; süreç hazırlığı, araştırma ve değerlendirme, rota kurgusu, gerçekleştirme ve tanıtım süreçlerini içeren; GPS ile koordinatlama, rota haritalarının hazırlanması, rota özelliklerini açıklayan bilgi notlarının hazırlanması ile rotaları gösteren işaret levhalarının konulması ve tanıtım çalışmalarını içeren bir yol izlenmiştir.

Sonuç olarak kültür rotaları planlaması; yeni yerel kültür rotalarının oluşturulması ve bu rotaların ulusal kültür rotalarına entegrasyonu olarak iki şekilde ele alınmıştır.

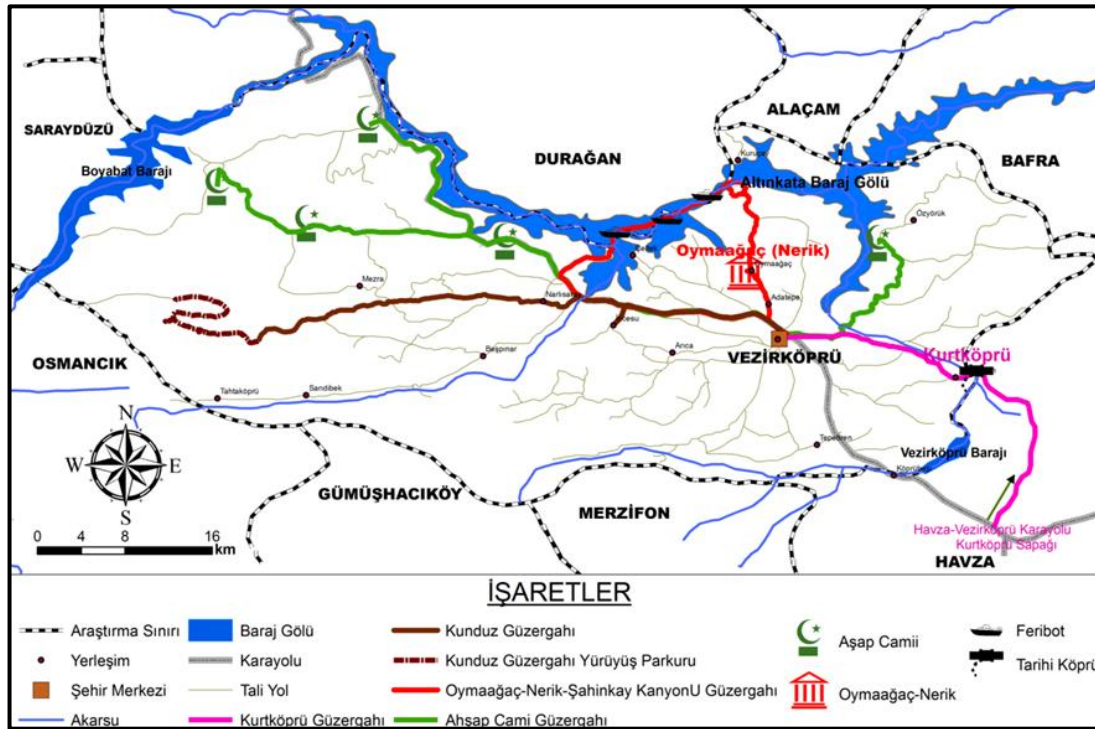
Vezirköprü Yöresinde Geliştirilebilecek Yerel Kültür Rotaları

Vezirköprü yöresinde, kültür turizmine hizmet edecek hali hazırda oluşturulmuş bir kültür rotası bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Tablo 2'den de anlaşıldığı gibi, yörenin değişik kesimlerinde zengin tarihi, kültürel ve doğal miras öğeleri ile gündelik hayatın sıradanlaşan kaygılarından uzaklaşmak isteyen kültür gezginleri için keşfedilmeyi bekleyen kültür rotaları oluşturulabilecek potansiyele sahiptir. Oluşturulacak rotalar sayesinde yörenin sürdürülebilir kültür turizm potansiyeli açığa çıkarılmış, değerlendirilmiş olacaktır. Yürüyüş ve bisiklet parkurları oluşturulacak güzergâhlar boyunca; arkeolojik kalıntılar, tarihi yapı ve mekanlar, doğal güzellikler, yerel el sanatları, kırsal mimari, yerel tatlar lezzetler, foto safari, seyir ve feribot gezisi gibi birçok turistik ürün bir arada sunulmaktadır.

Bu bağlamda yöre turizmine katkı sağlayacak; "Kurtköprü Rotası", "Kunduz Dağı Rotası", "Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası", "Ahşap Camiler Rotası" ve "Esenköy Kaya Mezarları Rotası" olmak üzere beş farklı rota planlanmıştır (Tablo 3; Şekil 4).

Tablo 3. Vezirköprü Yöresinde Geliştirilebilecek Kültür Rotaları.

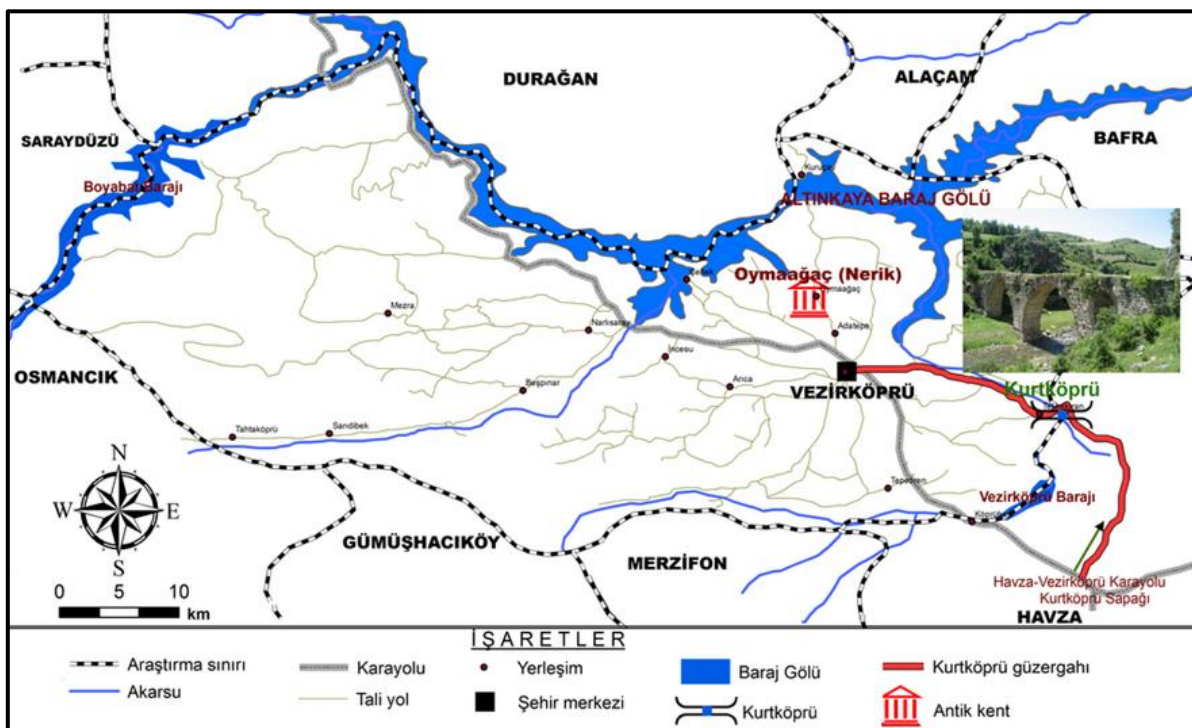
Kültür Rotası	Tema /Aktivite	Önerilen Mevsim	İlgili Kurum	Düzy
Hitit-Nerik Rotası	Tarih, inanç, doğa	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği-Samsun Büyükşehir Belediyesi	Ulusal
Kızılırmak Gastronomi Rotası	Bisiklet, gastronomi	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Kültür Rotaları Derneği-Samsun Büyükşehir Belediyesi	Ulusal
Kurtköprü Rotası	Tarih, doğa	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Samsun Büyükşehir Belediyesi-Vezirköprü Belediyesi	Yerel
Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası	Tarih, din, doğa, bisiklet, yürüyüş, seyir	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Samsun Büyükşehir Belediyesi-Vezirköprü Belediyesi	Yerel
Kunduz Dağı Rotası	Doğa, tarih, kültür, gastronomi	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Samsun Büyükşehir Belediyesi-Vezirköprü Belediyesi	Yerel
Ahşap Camiler Rotası	Tarih, kültür, bisiklet	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Samsun Büyükşehir Belediyesi-Vezirköprü Belediyesi	Yerel
Vezirköprü Tarihi Alan-Esenköy Kaya Mezarları Rotası	Tarih, kültür, yürüyüş,	İlkbahar-Yaz-Sonbahar	Samsun Büyükşehir Belediyesi-Vezirköprü Belediyesi	Yerel

Şekil 4. Vezirköprü yöresinde geliştirilebilecek yerel kültür rotaları.

Kurtköprü Rotası: Vezirköprü yöresinde planlanacak gezi güzergâhlarının birincisini Kurtköprü Rotası oluşturmaktadır. Havza-Vezirköprü karayolunun birinci kilometresinden başlayan Kurtköprü Rotası; sırasıyla Aslançayırı (Havza), Sivrikese (Havza), Kocaoglu (Havza), Kayabaşı (Havza) mahallelerini geçerek Tahna (Havza) ve Tekkekıran (Vezirköprü) mahallelerini birbirine bağlayan tarihi Kurtköprü'ye ulaşmaktadırlar. Burada Roma Dönemi'nden kalma ayaklar üzerine kurulu ülkemizin birkaç Mıhraplı köprüsünden biri olan Kurtköprü, yörenin doğal güzellikleri arasında ziyaretçilere sunulacaktır. Daha sonra Kurtköprü Rotası Tekkekıran (Vezirköprü), Kületek (Vezirköprü), Yörükçal (Vezirköprü) ve Çalköy (Vezirköprü) üzerinden Vezirköprü'ye ulaşmaktadır (Şekil 5). Bu rotanın önemli sorunlarını ise Havza-Kurtköprü-Vezirköprü rotasında bulunan karayolunun bakımsız olması

ile yönlendirme ve bilgilendirme levhalarının olmayışı oluşturmaktadır. Ancak Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin Kurtköprü'nün turizme kazandırılması için bu yolun bakım, onarım ve asfaltlanması için bir çalışma yaptığı bilinmektedir. Bu çalışma bittiğinde rota başlangıç noktasında ve rota boyunca yönlendirme ve bilgilendirme levhalarının konulması ile rotanın turizme kazandırılması mümkün olacaktır. Zira Vezirköprü'ye diğer il ve ilçelerden karayolu ile ulaşım; Havza ve Boyabat istikametinden olmak üzere iki yöndendir. Bu ulaşım hatlarının en fazla tercih edileni ise yöreyi Samsun-Ankara karayoluna bağlayan Havza yoludur. Yöreyi gerek turlarla gerekse özel araçlarla ziyaret eden gezginler de daha çok bu yolu kullanmaktadırlar. Bu nedenle Kurtköprü Rotası'nın başlangıç noktasını Havza-Vezirköprü karayolunun birinci kilometresinde bulunan Çakıralan Mahallesi sapağından başlatmak yerinde olacaktır. Çünkü Vezirköprü'ye gelen turlar ve özel araçlarıyla gelen gezginler sapa bir yerde bulunması nedeniyle yörenin önemli bir tarihi değeri olan Kurtköprü'yü ziyaret programlarına almamaktadırlar (Foto 1, 2). Oluşturulacak bu rota sayesinde turlar ve gezi araçlarıyla gelen kültür gezginleri bisikletleriyle Kurtköprü üzerinden Vezirköprü'ye ulaşacaklar ve bu sayede Kurtköprü'nün de Vezirköprü turizmiyle bütünleşmesi sağlanmış olacaktır.

Şekil 5. Kurtköprü Rotası.

Foto 1. Restorasyon öncesi tarihi Kurtköprü'ye güneydoğudan bakış (B.Kıvrak).

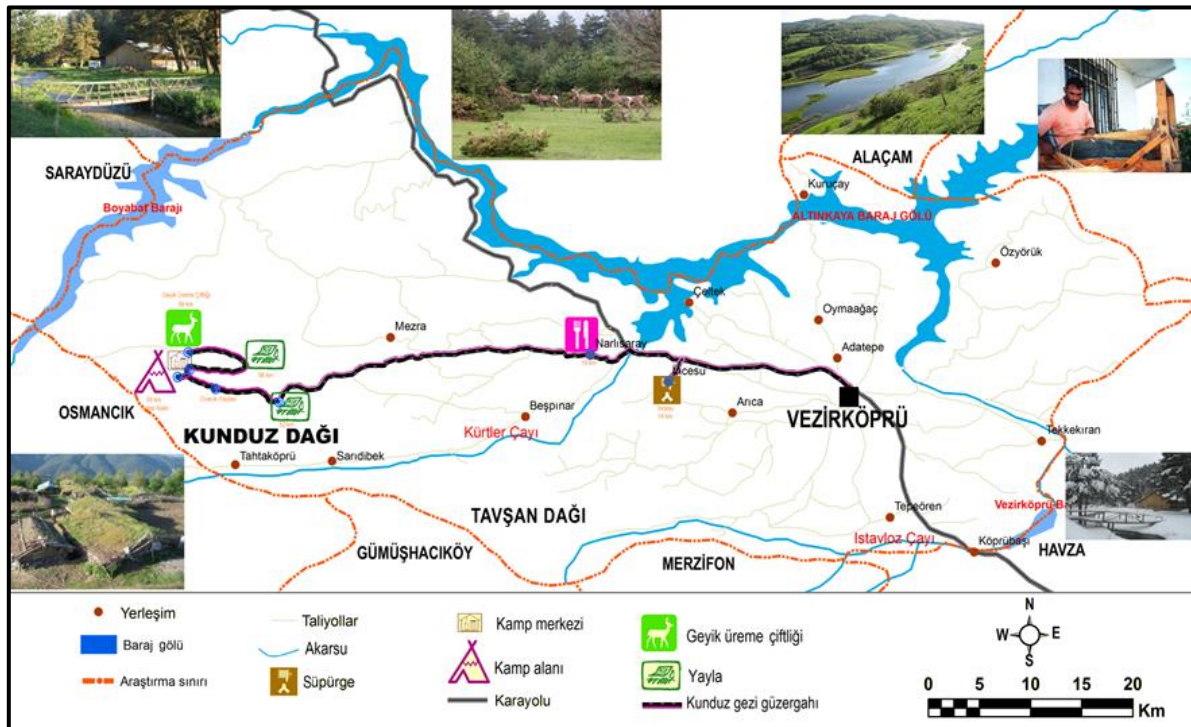

Foto 2. Tarihi Kurtköprü'nün mihrap detayı.

Kunduz Dağı Rotası: Vezirköprü ilçe merkezinden başlayan bu rota; İncesu, Narlısaray, Karadoruk mahallelerini takip ederek Kunduz Boğazı Yaylası'na ulaşmaktadır. Kunduz Boğazı Yaylası'ndan itibaren ise rotaya yaya olarak devam edilmektedir (Şekil 6). Ovacık Yaylası, Orman İşletme Tesisi ve Soğuksu Kamp Alanı'nı takip eden rota Kunduz Ormanları'ndaki Geyik Üreme İstasyonu'na ulaşmaktadır. Rotanın ilk durak noktası İncesu Mahallesi'dir. Bu durak noktasında kültür avcıları, yöresel özelliklere sahip süpürge yapımını gözlemleyerek deneyim edinme ve bu kültürü öğrenme imkânı bulabileceklerdir. Rotanın ikinci durak noktasını ise Narlısaray Mahallesi oluşturmaktadır. Bu mahalle ise gezginler yöreye özgü başta "Uğut" yemeği gibi yöresel lezzetleri tatma fırsatı bulacaklardır (Foto 3, 4). Rotanın devamında Kunduz Boğazı Yaylası'na ulaşıncı, gezginleri yörenin geleneksel yayla evleri ve yayla kültürüne ait otantik yaşam beklemektedir. Buradan yaya olarak devam eden rota boyunca ise Kunduz Ormanları'nda bulunan endemik bitkiler ve doğa ile ilgili foto safari yapma fırsatı bulacaklardır. Ovacık Yaylası ve Orman İşletme Tesisi geçildikten sonra Soğuksu Kamp Alanı'nda kamp kurma ve yörenin meşhur semaverinde demlenmiş çayı içerek dinlenme imkânı bulacaklardır. Soğuksu Kamp Alanı'ndan sonra ise kültür gezginleri, rotanın sonu olan Geyik Üreme Çiftliği'ne ulaşacak burada foto safari yapabileceklerdir (Tablo 3).

Tablo 4. Kunduz Dağı Rotası Bilgileri.

Rota Noktaları	Koordinatlar	Yükseklik	Ulaşım
Vezirköprü Belediye Parkı (Rota Başlangıcı)	N 41° 08'35'' E 35° 27'26''	333 m	Bisiklet
İncesu Mahallesi (14. km)	N 41° 16'27'' E 35° 32'57''	285 m	Bisiklet
Narlısaray Mahallesi (19. km)	N 41° 18'13'' E 35° 26'66''	300 m	Bisiklet
Kunduz Boğazı Yaylası Yürüyüş parkuru (52. km)	N 41° 14'97'' E 35° 05'54''	1460 m	Yaya
Ovacık Yaylası (58. km)	N 41° 15'93'' E 35° 01'02''	1450 m	Yaya
Orman İşletme Tesisi (65. km)	N 41° 16'91'' E 35° 00'81''	1250 .	Yaya
Soğuksu Kamp Alanı (65,5. km)	N 41° 17'19'' E 34° 99'81''	1000 .	Yaya
Geyik Üreme Çiftliği (71. km)	N 41° 17'95'' E 35° 00'98''	1300 .	Yaya

Şekil 6. Kunduz Dağı Rotası

Foto 3. Narlısaray Mahallesi'nde Uğut yapım geleneği (B.Kıvrak).

Foto 4. Narlısaray Mahallesi'nde Uğut yapım geleneği (B.Kıvrak).

Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası: Vezirköprü şehir merkezinden başlayan bu rota Adatepe Mahallesi, Oymaağaç (Nerik) Ören Yeri ve Türkmen Mahallesi'ni takip ederek Altinkaya Baraj Gölü'ne ulaşmaktadır. Bu rota boyunca Adatepe Mahallesi'ndeki tarihi çamaşırlık ve çeşme yanında Oymaağaç Mahallesi'nde bulunan kazı alanında Hititlerin kutsal şehri Nerik'e ait kalıntılar ve kazı alanını ziyaret edilebilecektir. Aynı zamanda bu durak noktasında yerel kültüre ait tatlardan Oymaağaç Kebabı tadılabilecektir. Türkmen Mahallesi'nin Kepez mevkiinde yapılacak seyir terası ile ziyaretçiler Şahinkaya Kanyonu'nu kuşbakışı görme fırsatı bulabileceklerdir (Foto 5, 6). Kepez mevkiisi, Kanyona kuşbakışı bakma imkanı vermesi yanında, sahip olduğu birçok endemik bitki türü ile de ziyaretçilerine foto safari için güzellikler sunmaktadır. Bu rota boyunca katılımcılara; yörenin tarihi mirasını ziyaret etme, yerel el sanatları, yöresel kıyafetler ve çeşitli folklorik değerleriyle geleneksel kıy hayatını görme ve deneyimleme fırsatı sunulmuş olacaktır (Şekil 7).

Foto 5. Adatepe Mahallesi çamaşırlığı.

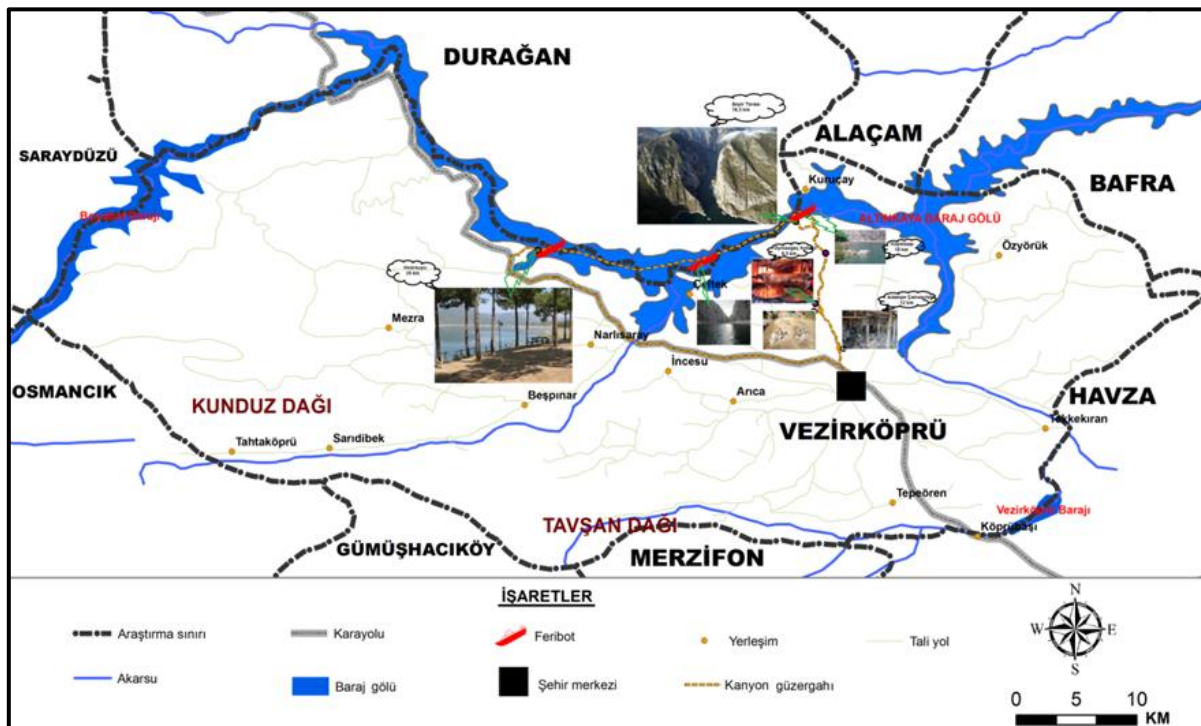

Foto 6. Domuzdamı mevkiinden Şahinkaya Kanyonu'na bakış.

Rotada gezginleri, Kuruçay Mahallesi'nin Kayıkbaşı mevkiinde feribota binerek ikram edilen semaver çayı eşliğinde en az 45 dakikalık kanyon gezisi beklemektedir. Vezirsuyu Rekreasyon Alanı'na feribotla ulaşıldıktan sonra ise buradan bisikletlerle Vezirköprü şehir merkezine gidilerek rota sona ermektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Nerik-Şahinkaya Kanyonu rotası Bilgileri

Rota Noktaları	Koordinatlar	Yükseklik	Ulaşım
Köprülü Mehmet Paşa Parkı (rota başlangıcı)	N 41°08'35'' E 35° 27'26''	333 m	Bisiklet
Adatepe Çamaşırlığı (3. km)	N 41°10'46'' E 35° 27'14''	276 m	Bisiklet
Oymaağaç-Nerik Kazı Alanı (8,2. km)	N 41°12'28'' E 35° 27'51''	259 m	Bisiklet
Oymaağaç Kebap Salonu (8,4. km)	N 41°13'35'' E 35° 25'37''	298 m	Bisiklet
Türkmen Mahallesi (15. km)	N 41°12'48'' E 35° 26'02''	529 m	Bisiklet
Kepez Kanyon Seyir Terası (17. km)	N 41°16'17'' E 35° 25'08''	630 m	Yürüyüş
Altınkaya Baraj Gölü Kayık Başı (18. km)	N 41°16'45'' E 35° 25'45''	189 m	Bisiklet
Şahinkaya Kanyonu (18,2. km)	N 41°16'18'' E 35° 25'03''	189 m	Feribot
Vezirsuyu Rekreasyon Alanı (23 km)	N 41° 22'09'' E 35° 31'56''	230 m	Bisiklet
Köprülü Mehmet Paşa Parkı (Varış)	N 41°08'35'' E 35° 27'26''	333 m	-

Şekil 7. Oymağaç-Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası.

Ahşap Camiler Rotası: Vezirköprü yöresinde kültür turizmine kaynak oluşturacak kültürel değerler arasında ahşap camiler önemli bir yer tutmaktadır. Ahşap camiler, yapım teknikleri ve mimari özellikleri yanında doğal çevre faktörleri ile yöre kültürünün bir sentezi olmaları ile de önem taşımaktadırlar. Son yıllarda sivil mimari örneği olan tarihi yapılara kültür gezginlerinin ilgisinin artması bu rotayı daha da önemli kılmaktadır.

Vezirköprü yöresinde varlığı tespit edilen beş ahşap camiyi kapsayan rota, kuzey ve batı yönlerinde olmak üzere iki şekildedir. Vezirköprü şehir merkezinden başlayan kuzey rotası, Çalköy, Güldere ve Kabalı mahallelerinden geçerek Kaplancık Mahallesi'nde bulunan ahşap camiye uzanmaktadır. Kaplancık Mahallesi sivil mimari örneği ahşap camisi yanında, çantı tekniği ile yapılmış evleri ve ambarlarıyla da dikkat çekmektedir. Ayrıca Kaplancık Mahallesi Altinkaya Baraj Gölü'nün eşsiz manzarasının fotoğraflanabileceği de bir konumdur. Vezirköprü şehir merkezinde başlayan ve Vezirköprü-Boyabat karayolunu takip ederek batıya doğru uzanan diğer rota ise Karanar, Çorakdere, Salur ve Çaltu ahşap camileri bulunmaktadır (Foto 7, 8). Bu camilerin her biri gerek yapım teknikleri gerekse sivil mimari özellikleri ile kültür gezginlerinin ilgisini çekebilecek özelliktedir (Tablo 6; Şekil 8).

Tablo 6. Ahşap Camiler Rotası Bilgileri

Rota Noktaları	Koordinatlar	Yükseklik	Ulaşım
Köprülü Mehmet Paşa Parkı (rota başlangıcı)	N 41°08'35'' E 35° 27'26''	333 m	Bisiklet
Kaplancık Mahallesi Ahşap Camii (19. km)	N 41°22'95'' E 35° 54'57''	420 m	Bisiklet
Karnar Mahallesi Ahşap Camii (29. km)	N 41°23'42'' E 35° 23'81''	277 m	Bisiklet
Çorakdere Mahallesi Ahşap Camii (41. km)	N 41°23'59'' E 35° 09'37''	549 m	Bisiklet
Salur Mahallesi Ahşap Camii (57. km)	N 41°24'45'' E 35° 01'80''	712 m	Bisiklet
Çaltu Mahallesi Ahşap Camii (52. km)	N 41°32'76'' E 35° 12'64''	412 m	Yaya
Köprülü Mehmet Paşa Parkı (Dönüş)	N 41°08'35'' E 35° 27'26''	333 m	-

Şekil 8. Ahşap Camiler Rotası

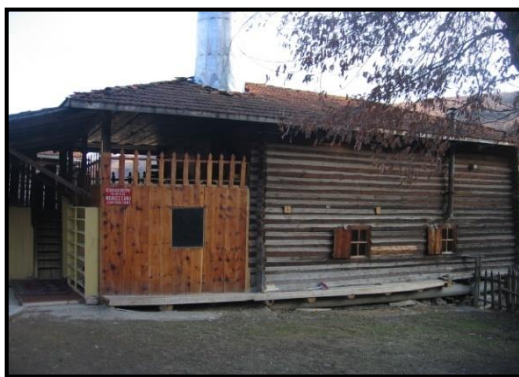

Foto 7. Çorakdere Cami'nin batıdan görünüşü.

Foto 8. Çorakdere Cami'nin harim bölümünün görünüşü.

Vezirköprü Tarihi Miras Alanı-Esenköy Kaya Mezarları Rotası: Vezirköprü ilçe merkezi, belki de Samsun ilinde Osmanlı Dönemi sivil mimari örneklerinin en yoğun olduğu yerlerden birisidir. Bu nedenle ilçe merkezinde yapılacak yürüyüş rotası son derece önem arz etmektedir. Bunun yanında rota sonunda ilçe merkezine 12 km uzaklıkta bulunan Esenköy Paflagon tipi kaya mezarlarına yapılacak gezi rotanın diğer parçasını oluşturmaktadır (Tablo 7). İlçe merkezindeki yürüyüş rotası, Osmanlı Dönemi tarihi yapı mirası örneği olan Namazgâh'tan başlayıp sırasıyla Namazgah Cami'ni, tarihi Şifa Hamamı'nı, Kale Cami ve Kale Hamamı'nı, kale içi sivil mimari örneklerini,

Toprakkale Cami'ni, Mahkemeönü Sokak ve Ganioglu Mahallesi'nde bulunan tarihi Vezirköprü evlerini, tarihi sokaklar ile Kurşunlu Cami'sini izleyerek Taşhan'a ulaşmaktadır. Bu tarihi yapılar gerek mimari özellikleri gerekse taş ve ahşap süslemeleri ile ziyaretçilerin ilgisini çekecek özelliktedir. Orta Cami güneyinden tarihi Arasta'ya yapılacak ziyaret ile Arasta içerisinde bulunan semaverciler çarşısında yöresel Vezirköprü semaverlerinin yapım aşamaları izlenebileceği gibi semaverin yapım aşamalarına katılarak kültürel deneyim de kazanılabilecektir. Bedesten içerisinde bulunan Osmanlı mutfağına ait yemek çeşitlerinin sunulduğu lokantada ise yöresel yemek kültürü ve bedestenin fil ayağı içerisindeki şark köşesinde semaver çayının lezzeti sunulmaktadır. Saat Kulesi, Taşmedrese ve Demirciler Çarşısı ziyareti ile 6200 m'lik yürüyüş rotası tamamlanmaktadır. Yürüyüş rotası sonunda ise ziyaretçileri Esenköy Kaya Mezarlarını ve Zindankaya Demir Çağı yerleşkesini görmeye yönelik 12 km'lik bir bisiklet rotası beklemektedir (Foto 9, 10).

Tablo 7. Vezirköprü Tarihi Alan ve Esenköy Kaya Mezarları Rotası Bilgileri

Rota Noktaları	Koordinatlar	Yükseklik	Ulaşım
Vezirköprü Belediye Parkı (Rota Başlangıcı)	N 41°08'35'' E 35° 27'26''	333 m	-
Namazgah Cami ve Namazgah Çeşmesi	N 41°08'75'' E 35° 27'35''	334 m	Yaya
Namazgah	N 41°08'25'' E 35° 27'37''	335 m	Yaya
Şifa Hamamı	N 41°08'30'' E 35° 27'27''	334 m	Yaya
Kale Cami ve Kale Hamamı	N 41°08'32'' E 35° 27'32''	325 m	Yaya
ToprakkaleCami	N 41°08'31'' E 35° 27'23''	320 m	Yaya
Kale İçi Giriş	N 41°08'32'' E 35° 27'27''	316 m	Yaya
Mahkemeönü Sokak Girişi	N 41°08'32'' E 35° 27'17''	306 m.	Yaya
Yukarı Nalbantlı Cami	N 41°08'47'' E 35° 27'10''	301m	Yaya
Yalı Hamamı	N 41°08'48'' E 35° 27'31''	300 m	Yaya
Tacettin Paşa Cami	N 41°08'45'' E 35° 27'31''	308 m	Yaya
Kurşunlu Cami ve Çeşmesi	N 41°08'43'' E 35° 27'20''	311 m	Yaya
Sokak Sağıklaştırması-II	N 41°08'44'' E 35° 27'19''	316 m	Yaya
Taşhan	N 41°08'43'' E 35° 27'20''	321 m	Yaya
Orta Cami	N 41°08'43'' E 35° 27'20''	323 m	Yaya
Arasta Kuzey Girişi	N 41°08'43'' E 35° 27'22''	324 m	Yaya
Semaverciler Çarşısı	N 41°08'43'' E 35° 27'23''	324 m	Yaya
Orta Hamam	N 41°08'43'' E 35° 27'22''	322 m	Yaya
Bakırcılar Çarşısı	N 41°08'43'' E 35° 27'21''	322 m	Yaya
Üzüm Hanı	N 41°08'43'' E 35° 27'20''	323 m	Yaya
Anıt Ağaç	N 41°08'43'' E 35° 27'26''	328 m	Yaya
Saat Kulesi	N 41°08'43'' E 35° 27'26''	326 m	Yaya
Taşmedrese	N 41°08'43'' E 35° 27'30''	327 m	Yaya
Vezirköprü Belediye Parkı	N 41°08'35'' E 35° 27'26''	333 m	Bitiş
Esenköy Kaya Mezarları (12km)	N 41°10'41'' E 35° 32'93''	375 m	Bisiklet
Vezirköprü Belediye Parkı	N 41°08'35'' E 35° 27'26''	333 m	Bitiş

Foto 9. Bedesten ve Arasta'nın güneyden görünüşü

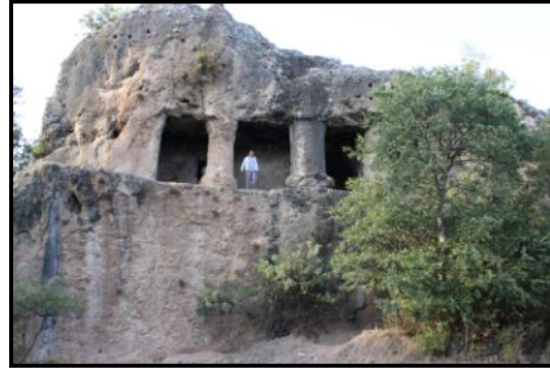

Foto 10. Esenköy Kaya Mezarları'na batıdan bakış.

Vezirköprü Yöresinin Ulusal Kültür Rotalarına Entegrasyonu

Çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Anadolu coğrafyasında birçok yerel, ulusal ve uluslararası kültür rotası bulunmaktadır. Bu rotaların birbirine entegre edilmesi kültür turizmi rotalarına sahip destinasyonların ulusal ve uluslararası önem kazanmasına ve tanıtımına önemli katkı sağlamaktadır. Ayrıca, turizmin yerel toplulukları güçlendirmede etkili bir araç olduğu açıktır. Turizm değer zincirine dahil olma ve tam olarak entegrasyon, kültürel rotaların ve turizm ürün ve deneyimlerinin başarılı bir şekilde geliştirilmesi için esastır (UNTWO, 2015). Vezirköprü sınırlarına kadar ulaşan hali hazırda Hitit Rotası ve Gastronomi Rotası olarak iki ulusal rota bulunmaktadır. Çalışma kapsamında oluşturulan Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası'nın Hitit Rotası'na ve Kunduz Dağı Rotası'nın Gastronomi Rotası'na entegre edilmesi şeklinde iki öneri geliştirilmiştir.

Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası'nın Hitit Rotası'na Entegrasyonu: Hititler, toplum düzenini sağlayan zamanına göre ileri sayılacak ceza yasaları, savaş arabaları, strateji uzmanı kralları, bin tanrılı Pantheonu ve görkemli şehirleriyle Anadolu coğrafyasında boy göstermiş önemli uygarlıklardan biridir. 1988 yılında milli park ilan edilen Boğazkale ilçesindeki Hitit şehri Hattuşa ve Alacahöyük kalıntılarını kapsayan 2634 hektarlık alan, Hitit Rotası'nın temel noktası olarak belirlenmiştir (Kültür Rotaları Derneği, 2019a). Hitit yurdunun önemli şehirleri Hattuşa, Alacahöyük ve Şapinuva üçgenindeki tarihi güzergâhlar kullanılarak oluşturulan Hitit Rotası; yürüyüş ve bisiklet parkurlarından oluşur. Eski kervan ve göç yollarından geçen 236 km boyunca işaretlenen 17 yürüyüş parkuru, alternatif güzergâhlarla birlikte toplam 385 km'dir. Altı adet bisiklet turu rotasının toplam uzunluğu ise 406 km'dir (Demirel, 2010, s. 30-31).

Hititlerin Orta Anadolu yanında Karadeniz'deki varlıkları ve Kızılırmak Havzası'nın Orta Karadeniz kıyılarında önemli şehirler kurdukları bilinmektedir. Hitit arşivlerinde bulunan tabletler, yüzey araştırmaları ve kazılardan elde edilen bulgular Vezirköprü ilçe merkezinin 8 km kuzeyinde bulunan Oymaağaç'ın ticaret kervanlarının önemli uğrak yerlerinden biri ve hava tanrısına adanmış adıyla Hatti ve Hititlerin kutsal şehri "Nerik" olduğuna işaret etmektedir (Bekker-Nielsen vd., 2015). Oymaağaç'ta bulunan beş adet tablet, Kuzey Anadolu'da bulunan ilk Hitit tabletleri özelliğindedir. Yine dünyanın ilk yazılı antlaşması olan Kadeş Antlaşması'nı Hitit kralı III. Hattuşili'nin burada hazırladığı varsayılmaktadır (İğci ve Kıvrak, 2008, s. 85).

Hitit Kültür Rotası Projesi mevcut haliyle Anadolu tarihinde önemli yeri olan Hititleri, 400 km'lik bir alana sığdırmakta ve Karadeniz'deki Hitit varlığını kapsamamaktadır. Hitit Rotası'nın Çorum-Merzifon-Havza ve

Vezirköprü üzerinden Oymaağaç-Nerik'e uzatılması planlanmalıdır. Böylece hem Hitit kültür rotasının temsil ettiği alan genişlemiş hem de Vezirköprü yöresi kültür turizmine katkısı sağlanmış olacaktır.

Kunduz Dağı Rotası'nın Gastronomi Rotası'na Entegrasyonu: Gastronomi rotası, Türkiye'nin yürüyüş ve yemek temalarını öne çıkaran ilk ekoturizm çalışmalarından biridir. 1355 km'lik uzun yolculuğu boyunca birçok şehrin sınırlarından geçen Kızılırmak, farklı kültürleri buluşturarak Karadeniz kıyısına kadar ulaşan Türkiye'nin en uzun nehridir. Farklı bir konseptte hazırlanan Gastronomi rotası, Kızılırmak Havzası boyunca uzanan yerleşim birimlerinin kültürel, tarihsel ve doğal güzelliklerinin değerlendirilerek geleneksel ve özgün yemek kültürüyle harmanlandığı bir çalışmadır. Gastronomi Rotası çalışmaları sonucunda 190 kilometre boyunca işaretlenen trekking rotaları üzerindeki 25 parkur, alternatif güzergahlarla birlikte toplam 305 kilometredir (Demirel, 2012). Genellikle köy ve orman yollarını takip eden toplam 7 bisiklet rotasının uzunluğu 606 km'dir. Kırşehir'de Hirfanlı Barajı'ndan başlayıp Kırıkkale, Ankara, Çankırı, Çorum, Sinop ve Samsun'un bir bölümünden geçen manzaralı araç yolu ise 702 km'dir (Kültür Rotaları Derneği, 2019b).

Gastronomi Rotası'nın Vezirköprü sınırları içinde bulunan Kunduz Yaylası'nda sonlandığı görülmektedir. Kızılırmak Havzası'nı kapsayacak şekilde bu kültür rotasının Soruk Vadisi'ni takip ederek Vezirköprü'ye ve Oymaağaç üzerinden Bafra'ya kadar uzatılması yerinde olacaktır. Vezirköprü'ye kadar uzatılacak Gastronomi Rotası; yörenin Katık Böreği, Keşkek, Tirit, Oymaağaç Kebabı, Uğut gibi farklı lezzetlerini tadabilme, rota boyunca doğal güzellikleri, tarihi mekânları yöreye ait birçok kültürel çekiciliği görme fırsatını sunacaktır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Vezirköprü yöresi kültür rotaları oluşturulmasına kaynak oluşturabilecek çok sayıda doğal, tarihi ve kültürel çekiciliğe sahiptir. Ancak Vezirköprü yöresinin sahip olduğu bu kültürel ve doğal zenginlik yakın zamana kadar yerel toplum ve diğer turizm paydaşlarınca (yerel ve merkezi yönetim, yatırımcılar, sivil toplum örgütleri vb.) bir turizm değeri olarak görülmemiştir. Çalışma ile; Kültürel Rota Planlama Modeli kullanılarak Vezirköprü yöresinde "Kurtköprü Rotası", "Kunduz Dağı Rotası", "Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası", "Ahşap Camiler Rotası" ve "Vezirköprü Tarihi Alan-Esenköy Kaya Mezarları Rotası" olmak üzere beş kültür rotası oluşturularak haritalanmıştır. Coğrafi işaretleme ve panolarla desteklenerek gezginlere sunulacak bu rotalar, yörenin kültür turizm potansiyelinin açığa çıkmasına yardımcı olacaktır. Günel, Alaeddinoğlu ve Şahinalp (2009, s. 294), Türkiye'de kültür turizmi turlarının belirli bölgelere ve maddi kalıntılara yönelik olduğuna vurgu yapmaktadır. Arkeolojik kalıntılar bakımından zengin olan yörede, arkeolojik kalıntılar dikkate alınarak hazırlanan "Kurtköprü Rotası", "Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası" ve "Vezirköprü Tarihi Alan-Esenköy Kaya Mezarları Rotası" kültür turizmi turları tarafından dikkate alınacak değerdedir. Benzer şekilde Campolo, Bombino ve Meduri (2016)'ye göre de; iç bölgeler, sürdürülebilir kalkınma için itici güç olabilecek büyük bir terk edilmiş tarihi ve kültürel altyapıya sahiptir. Kültür rotaları ise turistik bir ürün olarak bu unsurları harekete geçirme gücüne sahiptir (Pattanaro & Pistocchi, 2016). Hipotez doğrultusunda Cojocariu (2015) da; kültür rotaları boyunca turist sayısı, konaklama ve harcama oranlarının arttığını, yeni iş ve gelir artışıyla yerel toplulukların daha iyi bir yaşam standardına sahip olmaya başladığını, bölge kimliğinin korunmasına ve bölgedeki KOBİ sektörünün diğer destinasyonlarla pazar rekabeti yapabilme gücü kazanmasına katkı sağladığını belirtmektedir. Ayrıca bu rotalar, yörenin çeşitli yerlerine dağılmış tarihi ve kültürel çekiciliklerin korunma-kullanma odaklı ve sürdürülebilir bir turizm planlaması ile turizme kazandırılmasına katkı

sağlayacaktır. Zira kültür rotaları; son yıllarda kültürel mirasın korunmasına ve bölge planlamasına katkı sağlayan önemli aktörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Görmüş, 2017; Kong-Jian, 2005). Çalışma kapsamında oluşturulan yerel rota planlamalarında da doğal, tarihi ve kültürel mirasın korunması önemsenmiştir.

Çalışma kapsamında oluşturulan yerel kültür rotalarından bazılarının yöreye yakın konumda olan ulusal kültür rotaları ile entegre olabilecek özelliklere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu rotalardan Nerik-Şahinkaya Kanyonu Rotası'nın Hitit Rotası'na entegre olarak rotanın "*Hitit-Nerik Rotası*" şeklinde geliştirilmesi mümkündür. Yine, Kunduz Dağı Rotası'nın ulusal Gastronomi Rotası'na entegre edilerek "*Kızılırmak Gastronomi Rotası*" şeklinde geliştirilmesi önerilmektedir. Yerel kültür rotalarının ulusal rotalara entegrasyonu Vezirköprü yöresinin bölgesel ve ulusal turizm pazarında bir çekim merkezi olmasına katkı sağlayacak bir fırsat olarak görülmektedir. Sarı ve Ertürk (2017), özellikle aynı coğrafyanın paydaşı olan kültür rotalarının kültür turizmi amacı doğrultusunda entegre edilerek düzenlenmesinin, ulusal ve uluslararası bilinirliğini artıracaklarını vurgulamaktadır. Görmüş (2017)'e göre de; kültürel değerler arasında bütüncül bir yaklaşımla geliştirilen ağlar, bağlantılık oluşturduğu için rotaların başarısının artmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca rotaların entegre edilmesi; kültürel çeşitlilik, kültürlerarası diyalog ve sınır ötesi değerleri bütünleştirir ve gezginlere güvenli, rahat ve konforlu seyahat deneyimi sağlar, bekleme sürelerini en aza indirir (CoE, 2020d; Fang & Zimmerman, 2015). Ancak varsayılan ilişkinin aksine bazen rotalara sürekli olarak artan ilgi kitlesel turizme dönüşebilmektedir. Kitlesel turizm ise kırılgan miras üzerinde olumsuz bir etki oluşturarak yerel kimliğin yitirilmesini hızlandırmaktadır (ÇEKÜL, 2015; Khovanova-Rubicondo, 2011).

Yukarıda verilen argümanlar da gösteriyor ki, kültür rotalarına olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Vezirköprü'de, kültür turizminin geliştirilmesinde bu çalışmada ortaya konulan kültür rotaları dikkate alınması önem taşımaktadır. Ancak oluşturulan yerel kültür rotalarının ve bu rotaların ulusal kültür rotalarına entegre edilmesinin fonksiyonel bir turizm ürünü olarak değer kazanması ve sürdürülebilir yerel ekonomik kalkınmaya katkı sağlamasının ilk basamağını kültürel değerlerin ortaya çıkarılması ve bilinir kılınması oluşturmaktadır. Devamında ise iyi bir planlama ile turizm pazarına sunulması gerekmektedir. Bunun için yöredeki kamu ve özel sektörü temsil eden turizm paydaşları ve planlayıcılarının bir dizi ortak çalışma yapması önerilmektedir. Öncelikle rota başlangıç noktalarına rota haritası ve bilgilerinin olduğu panoların yerleştirilmesi gerekmektedir. Böylece ziyaretçilerin rotayı tanımları ve tura başlamadan önce onları ne gibi bir parkurun beklediği konusunda bilgilendirilmeleri sağlanmış olacaktır. Rota boyunca uluslararası yönlendirme levhası yönetmeliğine bağlı kalınarak yön, mesafe, uyarılar, dinlenme yerleri ve su kaynakları gibi birçok duruma dair yönlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Yine rota boyunca yerel kültürün korunması açısından yerel halkın kültür turizmi ve kültür rotaları konusunda eğitilmesi önemlidir. Ayrıca, rotalar üzerinde dinlenme noktalarının belirlenerek bu noktalarda yerel kültüre ait değerlerin sunulmasını sağlayacak birtakım düzenlemeler yapılmalıdır. Rotaların tanıtımı noktasında da çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Rotaların tanıtımını sağlayacak broşürlerin hazırlanması, sosyal medyanın kullanılması, WEB sitesinin oluşturulması ve tanıtıcı turların düzenlenmesi tanıtıma katkı sağlayacaktır.

Diğer kültür rotası çalışmalarında olduğu gibi bu çalışmanın da en önemli sınırlılıklarından birini kültür rotalarının bölgeler üzerindeki gerçek ekonomik, sosyal veya kültürel etkilerinin daha fazla analiz ve özel araştırma gerektirmesi oluşturmaktadır. Bu nedenle uluslararası, ulusal ve yerel ölçekte kültür rotalarının ekonomik, sosyal veya kültürel etkilerinin incelendiği multidisipliner araştırmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü (2012). Kültür rotalarına ilişkin genişletilmiş kısmi anlaşması tesis eden CM/RES (2010) 53 sayılı karar. Retrieved from <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0686.pdf>
- Bekker-Nielsen, T., Czichon, R., Høgel, C., Kıvrak, B., Majbom, J. M., Sauer, V., Sørensen, S.L., Sauer, V., & Winther-Jacobsen, K. (2015). *Neoklaudiopolis Antik Kenti (Vezirköprü-Samsun)*: Tarihsel ve Arkeolojik Rehber. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Campolo, D., Bombino, G., & Meduri, T. (2016). Cultural landscape and cultural routes: infrastructure role and indigenous knowledge for a sustainable development of inland areas. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 223, 576-582.
- Cojocariu, S. (2015). The development of cultural routes: a valuable asset for Romania. *Procedia Economics and Finance*, 32, 959-967.
- Council of Europe (2015). Europe Cultural Routes. Retrieved from http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/routes/jewish_en.asp
- Council of Europe (2019a). Cultural Routes: newsroom: The Council of Europe certifies 5 new Cultural Routes. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/-/the-council-of-europe-certifies-5-new-cultural-routes>
- Council of Europe (2019b). 50 years of the European Cultural Convention. Retrieved from https://www.coe.int/t/dg4/CulturalConvention/Source/Bilan50_EN.pdf
- Council of Europe (2020a). Cultural tourism. Retrieved from https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en
- Council of Europe (2020b). Cultural Routes: Cultural Routes of the Council of Europe programme. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/about>
- Council of Europe (2020c). The Enlarged Partial Agreement on Cultural Routes of the Council of Europe. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/epa-member-states>
- Council of Europe (2020d). Cultural Routes of the Council of Europe: Cultural Routes. Retrieved from https://www.euro-access.eu/programm/cultural_routes_of_the_council_of_europe
- ÇEKÜL (2015). *Kültür rotaları planlama rehberi*. Tarihi Kentler Birliği Yayınları, Kılavuz Kitapçıklar Dizisi 3. İstanbul: Stil Matbaa.
- Demirel, E. (2010). *Hitit yürüyüş parkurları*. İstanbul: Pegasus Yayınevi.
- Demirel, E. (2012). *Kızılırmak havzası gastronomi ve yürüyüş yolu*. Çorum: Çorum İl Özel İdaresi Yayınları.
- Devereux, C., & Carnegie, E. (2006). Pilgrimage: journeying beyond self. *Tourism Recreation Research*, 31, 47-49.

- Di Pietro, L., Mungion, R. G., & Renzi, M.F. (2013). Cultural technology district: a model for local and regional development. *Current Issues in Tourism*, 16(1), 1-17. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13683500.2013.789006?needAccess=true>
- Doğaner, S. (2013). *Türkiye kültür turizmi*. Sosyologca Kitaplar Dizisi-13. İstanbul: Doğu Kitapevi.
- Emekli, G. (2006). *Coğrafya, kültür ve turizm: Kültürel turizm*. Ege Coğrafya Dergisi, 15, 51-59.
- Fang, K., & Zimmerman, S. (2015). *Public transport service optimization and system integration*. *China transport topics*; no. 14. Washington, DC: World Bank Group
- Global Sustainable Tourism Council (2020). The global baseline standards sustainable travel and tourism. Retrieved from <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/>
- Görmüş, S. (2017). Kültürel peyzaj değerlerini korumak için yeni bir yaklaşım: kültürel rotalar. *Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi*, 25, 123-130.
- Günel, V., Alaeddinoğlu, F., & Şahinalp, M.S. (2009). Türkiye'ye yönelik kültürel turizm turları ve başlıca güzergâhlar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 275–298.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür* (6. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ICOMOS (2015). *Kültür rotaları*. Retrieved from http://www.icomos-ciic.org/INDEX_ingl.htm
- İğci, N., & Kivrak, B. (Ed.). (2008). *Geçmişten günümüze Vezirköprü*. Vezirköprü Kaymakamlığı yayınları.
- Khovanova-Rubicondo, K. (2011). *Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation and competitiveness*. Strasbourg: Council of Europe Publishing (provisional). Retrieved from http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/cultural-routes/pavia-2012/index_en.htm.
- Kong-jian, L. W. Y. (2005). *New direction in the conservation of world heritage: Cultural routes* (cultural itineraries)[J]. *Urban Problems*, 4.
- Kültür Rotaları Derneği (2019a). Hitit yolu. Retrieved from <http://culturerolesinturkey.com/tr/hitit-yolu/>
- Kültür Rotaları Derneği (2019b). Gastronomi yolu. Retrieved from <http://culturerolesinturkey.com/tr/gastronomi-yolu/>
- Kültür Rotaları Derneği (2020). Ulusal kültür rotaları. Retrieved from <http://culturerolesinturkey.com/tr/tum-rotalar/>
- Murray Mas, I. (2012). *Geografies del capitalisme balear: poder, metabolisme socioeconòmic i petjada ecològica d'una superpotència turística*. (Doctoral dissertation, Universitat Illes Balears). Retrieved from www.tdx.cat/handle/10803/104203
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (2014). TR83 bölgesi ilçeleri sosyo-ekonomik gelişmişlik analizi (SEGE). Retrieved from <http://www.oka.org.tr/Documents/Geli%C5%9Fmi%C5%9Flik2.pdf>
- Özgüç, N. (2007). *Turizm coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

- Pattanaro, G., & Pistocchi, F. (2016). Linking destinations through sustainable cultural routes. *Symphony. Emerging Issues in Management*, 1, 83-96.
- Richards, G. (2001). *The development of cultural tourism in Europe*. New York: Cabi Publishing.
- Sarı, C., & Ertürk, M. (2017). Batı Toroslarda Yörük göç yollarının turizm amaçlı kullanımına yönelik planlama önerileri. *Turkish Studies*, 12(24), 159–178.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2003). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Uğur, E. (2008). *Kültür turizmi bağlamında kültür rotaları: Türkiye'deki kültür rotası örnekleri üzerine bir inceleme*. (Uzmanlık tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara). Retrieved from <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/30934,enis-ugur---uzmanlik-tezipdf.pdf?0>
- Üsküdar, Ş., Çakır, M., & Temizkan, S.P. (2014). Yerli turistlerin Eskişehir'in kültür turizmine ilişkin algıları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(2), 67-76.
- UNESCO (1994). Routes as part of our cultural heritage report on the meeting of experts. Retrieved from <https://whc.unesco.org/archive/routes94.htm>
- UNWTO (2015). Affiliate members global reports: Cultural routes and itineraries. Madrid: UNWTO. Retrieved from https://catedratim.files.wordpress.com/2017/01/omt-2015-global_report_cultural_routes_itineraries.pdf
- UNWTO (2020). International tourism results 2019 and outlook 2020. Retrieved from https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-01/UNWTO_Barom20_01_January_excerpt_0.pdf
- Yılmaz, A. (2016). Coğrafya ve turizm. İçinde S. Günay Aktaş (Edt.), *Turizm Coğrafyası*, (ss.39-60). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Cultural Tourism and Cultural Routes as an Instrument of Local Development: The Case of Vezirköprü Area Criteria

Seyfullah GÜL

Ondokuz Mayıs University, Faculty of Tourism, Samsun /Turkey

Ali YILMAZ

Uşak University, Faculty of Arts and Sciences, Uşak /Turkey

Extensive Summary

Culture has become one of the most important sources of tourism. The developments in mass communication and transportation have aroused people's curiosity to see, learn and recognize different cultures, and this leads to the development of tourism with the demand for entertainment and rest, and to a strong relationship between culture and tourism (Emekli, 2006, p. 51). The increase in people's desire to learn different cultures has turned into cultural tourism with the effect of culture as a process on tourism. Cultural tourism is defined as "a type of tourism activity in which the visitor's essential motivation is to learn, discover, experience and consume the tangible and intangible cultural attractions/products in a tourism destination. These attractions/products related to a set of distinctive material, intellectual, spiritual and emotional features of a society that encompasses arts and architecture, historical and cultural heritage, culinary heritage, literature, music, creative industries and the living cultures with their lifestyles, value systems, beliefs and traditions" (UNTWO, 2020). Cultural tourism is developing rapidly in the world. Depending on the developments in cultural tourism, the importance of cultural routes is gradually increasing. A cultural route is defined as a transportation corridor that carries cultural and/or natural heritage elements and gains its importance thanks to this heritage, which has been created today for the purposes such as protection, rural development and tourism development, or was used in a period of history. (ÇEKÜL, 2015, p. 12). The "European Cultural Routes" initiatives initiated by the Council of Europe in 1964 to better perceive the continent's cultural heritage gained pace in 1987 when Spain proposed Santiago de Compostela as the first cultural route. With the global trends in tourism, the number of cultural routes in the world is gradually increasing (DiPietro et al., 2013). Today, the number of countries that signed the Council of Europe Partial Convention on Cultural Roads (EPA) has reached 34, the number of observer countries has reached one, and the number of certified cultural routes accepted by the council has reached 38 (CoE, 2019a; 2019b; CoE, 2020c).

Turkey which has a rich historical and cultural heritage owns an advantageous position in terms of cultural routes. "Lycian Route", "European Route of Jewish Heritage" and "Olive Tree Routes" which are European cultural routes, pass through Turkey and Turkey has been represented in the list of World Cultural Routes. In addition to these routes, the Viking Cultural Route (1993), the Phoenicians' Route (2003), European Route of Historic Thermal Towns (2010) and the European Ceramic Route (2012) are the other routes that Turkey is more associated with European cultural routes (Görmüş, 2017). In 2012, with a draft bill given to Parliament, Turkey took an important step to become a state party to the agreement known as "Enlarged Partial Agreement" (EPA), created by the European Cultural Routes Institute to bring certain standards to the routes. Turkey has 21 national and international cultural routes that have

been determined by different associations and organizations; particularly Lycian Route, St. Paul's Route, Sultan's Route, Hz. Ibrahim Route, ViaEgnatia Route and Sufi Route (Culture Routes Association, 2019).

Vezirköprü area, which constitutes the scope of this study, is located in the coastal backyard that meets the Lower Kızılırmak Valley around the eastern part of the Western Black Sea Mountains in the Central Black Sea Region. The region located to the south of the east part of the İsfendiyar Mountains, is 26 km from Havza district and 115 km from Samsun city center.

According to the survey of socio-economic development levels of TR83 Region districts conducted by the Central Black Sea Development Agency (OKA) in 2014, Vezirköprü district ranked 12th among 17 districts of Samsun with an index value of -0,2163 (OKA, 2014). Vezirköprü area has an important tourism potential with its natural beauties, historical and cultural values. However, that the problem is that this potential cannot be mobilized with sustainable tourism planning and is not used as a tool for the development of the region.

This study aims to emphasize and promote the cultural heritage in the Vezirköprü area in the light of cultural routes and to explore the attitudes of residents of the Vezirköprü area towards cultural tourism and its contribution to local development. Besides, it is aimed to protect the natural and cultural environment and to assist decision makers to make investments in the area.

Within the scope of the purpose, the sentences "Vezirköprü area has a rich cultural and natural heritage that supports the creation of local cultural routes and their integration into national cultural routes. Creating cultural routes contributes to the sustainable development of the region through cultural tourism." constitute the hypothesis of the study.

The study has been developed on four research questions that will reveal the above hypothesis.

- What values does the Vezirköprü area have to create resource for cultural tourism?
- Which local cultural routes can be created in the Vezirköprü area?
- Can the Vezirköprü area be included in national cultural routes?
- How can the cultural routes to be created contribute to the sustainable local development of Vezirköprü area through cultural tourism?

The "Cultural Route Planning Model" of the Foundation for the Protection and Promotion of the Environment and Cultural Heritage (ÇEKÜL) was used when designing local cultural routes for Vezirköprü area. The planning model is presented in four steps as following; first step is groundwork, where the initial preparation for the process is made in relation with the partnerships and stakeholders are laid out; second one, overview which refers to research, analysis and evaluation works are made; planning is the third step for the design of the route; and management step contains realization process of the project (ÇEKÜL, 2015, p. 33).

Findings

Vezirköprü area has many cultural attractions such as archaeological heritage, cultural tourism historical building heritage, rural life and rural architecture, traditional crafts, social practice and rituals, living human treasures and

popular cultural elements. Planning cultural routes in the region has been handled in two ways as the creation of new local cultural routes and their integration into national cultural routes. In this context, five different routes have been planned which will contribute to local tourism: "The Kurtköprü Route", "The Kunduz Mountain Route", "The Nerik-Şahinkaya Canyon Route", "The Wooden Mosques Route" and "The Esenköy Rock Tombs Route".

Anatolian geography, which has hosted various civilizations, has many local, national and international cultural routes. Integrating these routes into each other contributes significantly to the promotion of national and international destinations with cultural tourism routes. There exist two national routes such as 'The Hittite-Nerik Route' and Gastronomy Route located up to the borders of Vezirköprü. The study also suggested that "The Nerik-Şahinkaya Canyon Route" can be integrated into "The Hittite-Nerik Route" and "The Kunduz Mountain Route" into the national "Gastronomy Route".

Conclusions and Recommendations

Until recently, cultural and natural sources of Vezirköprü area have not been regarded as a tourism value by the local community and other tourism stakeholders (local and central government, investors, non-governmental organizations, etc.). Bringing these cultural and natural attractions around the region to tourism through a sustainable route planning will make a great contribution to the development of tourism in the region and the economic development of the region. For this reason, five local cultural routes have been created and two of these routes have been integrated into national cultural routes.

It is recommended that tourism stakeholders and planners should carry out a series of studies so that the cultural routes can serve the specified goals. First of all, boards with a route map and information should be placed at the starting points of the route. In this way, visitors will be able to get to know the route and be informed about what kind of track awaits them before starting the tour. It is necessary to make directions for many situations such as direction, distance, warnings, resting places and water resources by adhering to the international road signs guide along the route. It is also important to educate the local people on cultural tourism and cultural routes to protect the local culture along the route. In addition, some arrangements should be made to determine the rest points on the routes and to present the values of the local culture at these points. Studies are also needed for the promotion of routes. Preparing brochures to promote the routes, using social media, creating a WEB site and organizing introductory tours will contribute to the promotion.